

GERGELY Orsolya

**Társadalomkutatás Székelyföld-léptékben.
Csíkszeredai szociológus hallgatók
diplomamunkái**

Bevezető¹

A Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem csíkszeredai helyszínén 2001-ben induló társadalomtudományi képzés a székelyföldi térségre irányuló társadalomtudományi megismerési lehetőségek szélesedéséhez vezetett. Csíkszeredában a KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja és kutatóinak 1989 előtti és utáni, már formálisan is intézményesült tevékenysége jelentős, alapozó szerepű. Az ebből építkező alkalmazott társadalomtudományi, szociológiai-vidékfejlesztési tanulmányi program létrehozása kapcsán az egyetemen 2005 óta folyamatosan diplomázó hallgatók fokozatosan résztvevő szereplőivé válnak a térségben zajló megismerési folyamatnak. Izgalmas kérdés e lokális kontextus nyomán azt vizsgálni, hogy a térségi megismerő–leíró–magyarázó folyamatokba az egyetemi képzés révén maguknak helyet teremtő személyek és kutatások milyen tematikákra közelítenek. Jelen írás arra keresi a választ, hogy a társadalomtudományi vizsgálódásba kezdők mire és hogyan figyelnek, milyen témák és terepek iránt érdeklődnek. Ugyanakkor annak a kérdésnek a körüljárása is indokoltnak tűnik, hogy a végzősök diplomamunkái milyen hozadékkal bírnak a térség számára? Fontos tényező az erre való odafigyelés, hiszen a következő években nemcsak a társadalomtudományi vizsgálódás iránya és irányultsága függhet ettől jelentős mértékben, hanem székelyföldi léptékben is igen fontos, hogy a politikum, az önkormányzatok, a döntéshozók felé milyen szereplők fogalmaznak meg a térségre vonatkozó tényeket és

¹ Jelen írás egy konferencia-előadás átdolgozott változata. Az előadásra 2009. július 9-én került sor a zabolai Csángó Néprajzi Múzeum által szervezett konferencián. A dolgozat egy rövidebb változata megjelent egy 2009-es kiadványban, lásd Gergely 2009.

észrevételeket. Az éppen aktuális helyzet ismeretének kulcsa a következetes kutatói odafigyelés, felderítői objektív folyamat és nyomon követő munka hármában rejlik. Ehhez a felderítő-leíró tudományos odafigyeléshez pedig a diákok szakdolgozatai tagadhatatlanul nagy mértékben hozzájárulnak, illetve hozzájárulhatnak, mely nem tervszerűen, de pontszerűen a szűkebb–tágabb régióink megismerésében egyre nagyobb szerepet kap.

Az első öt év végzőseinek munkái, a 2005 és 2009 közt elkészült szakdolgozatok több szempontból is *mutatóként* használhatók tehát: új kutatási területekre és témákra hívják fel a figyelmet, ugyanakkor jól példázák az aktuális társadalomtudományi érdeklődést, a kezdők szakmai nyitottságát. A szakdolgozatok nyomán egy kutatói irányvonal is kirajzolódni látszik: a dolgozatok téma és módszerválasztása azt is sugallja, hogy a diákok, illetve témavezetők mit gondolnak fontosnak, kutatásra érdemesnek és szakmailag „érdekesnek”. Ugyanakkor módszertanilag is színesek, jól illusztrálják azt a tematikai és megközelítési egyenlenséget és terepességét, amely jellemző az erdélyi magyar társadalomkutatásra. A diplomamunkák áttekintése során az is körvonalazódik, hogy épp milyen témákra akad kezdő kutatói bátorság, de ugyanakkor kellő fogadóköze, illetve „tudományos kereslet” is.²

Székelyföld-kutatás és a KAM meghatározó szerepe

A szakdolgozatok kutatási irányvonalának kijelölésében, a térségi társadalmi problémáinak és jelenségeinek szakmai tematizációjában meghatározó szerepet játszott a KAM³ kutatói bázisa, az elmúlt három évtized

² A csíkszeredai, alkalmazott szociológia-vidékfejlesztés szakon végzett hallgatók rendszerint a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Szociológia és Szociális Munkás Karának szociológia szakán szereznek egyetemi diplomát, itt kell megvédeniük szakdolgozataikat, az ezen a tanszéken oktató szakemberekből álló vizsgabizottság pontozza és osztályozza munkáikat. Mivel természetszerűen több különbség is fellelhető a két tanszék irányultsága, érdeklődése, elvárása kapcsán, a hallgatók terep- és témaválasztásában talán ez is egy bekalkulálандó szempont, hogy a sikeres teljesítés, a magas érdemjegy elérése céljából a kolozsvári elvárás, esetleg feltételezett elvárás, valamint a felsőbb évesektől szerzett informális tudás mennyiben befolyásolja a hallgatók irányulását.

³ A KAM mozaikszó a Kommunikációs Antropológiai Munkacsoport megnevezést rövidíti. Ide tartoztak még a nyolcvanas évektől Biró A. Zoltán, Bodó Julianna, Gagy József, Oláh Sándor, Túros Endre, Magyarai Nándor, Magyarai-Vincze Enikő, Lőrincz D. József kutatók.

során megszületett kutatási eredményei pedig elengedhetetlen szakirodalmi kiindulást jelentenek. Amennyiben a jelenlegi szakdolgozatok témáját, módszerét vizsgáljuk, a KAM-osokhoz kapcsolható antropológiai leírások, kutatások nyomán a magyar társadalomkutatás által jegyzett kutatócsoport meghatározó-kibocsájtó szerepe egyértelműen körvonalazódik. A KAM-hoz tartozók nevéhez már a nyolcvanas években számtalan kutatás és elemzés köthető, melyek a székelyföldi térség társadalomtudományi alapjainak letételében elmaradhatatlan szerepet játszottak. Ehhez a kutatói csoporthoz az antropológiai sűrű leírások *hagyományának* megteremtése kapcsolható, olyan megközelítések és írások révén, amelyek főleg „beszélni tanítják” az olvasót (Csepeli 1996: 3), illetve a környezetünkben zajló folyamatok megértésében segítséget nyújtanak.

A nyolcvanas évekre az anyagi erőforrás és támogatás nélküli kutatás-kivitelezés jellemző, ez az az időszak, amikor a megvalósíthatóság jelentősen korlátozta a társadalomtudományi vizsgáldást, így a csoport tagjainak személyes érdeklődése által motivált és az egyéni életvilágokban elérhető és kivitelezhető kutatások születtek. Az ezekből született írások igen szigorú ellenőrzés nyomán jelenhettek meg a *Hét* vagy *TETT* mellékleteként, illetve vagy néhány önálló kötetben, amelyek az akkori eredményeknek csupán kis százalékaként válhattak publikussá (Szabó 1999: 62). A KAM tagjai által leginkább alkalmazott módszerek közt a résztvevő megfigyelés, valamint az oral history szerepelt, az ezek nyomán született antropológiai sűrű leírások pedig még ma is megkerülhetetlen kiindulási pontot nyújtanak szinte minden lokális, térségi kutatás számára.

Az 1989-es rendszerváltozás jelentős módosulást hozott a KAM számára és ezáltal a Székelyföld-léptékű kutatások terén is. A korábbi baráti társaság már intézményesült formában folytathatta kutatói munkáját. Az 1989 utáni időszakban a már formálisan is működő kutatóintézet keretén belül számtalan, a székelyföldi régióra és egész Erdélyre is kiterjedő kutatási programok indultak el, ennek eredményeként sorra születtek a publikációk is. Ezt az rendszerváltás utáni periódust három nagyobb szakaszra lehetne bontani.

1. Az első pár évben a korábbi rendszer által visszafogott kutatók belevághattak kedvenc témáik részletes vizsgálatába, időnként szerényebb magyarországi támogatásokat élvezve. Ebben az időszakban a migráció mint aktuáltársadalmi probléma került előtérbe, de emellett foglalkoztak a romák helyzetével, a szimbolikus térhasználattal és ünnepekkel,

valamint közelítettek az 1989 előtti világ feltárásához, leírásához, amelyre korábban nem volt lehetőség.⁴ Ugyanekkor a változás társadalomkutatói szemmel való láttatását és leírását is megcélzották.⁵

2. A kilencvenes évek végétől projekttesedés érhető tetten a KAM-os kutatásokat tekintve, ebben az időszakban zajlott a *Mozaik 2001* kutatás, melynek székelyföldi szegmensét a KAM végezte. De szintén ekkor zajlott a 2004-es háztartásvizsgálat, elindultak a földhasználattal foglalkozó nagyobb kutatások, illetve fókusz alá kerültek az oktatással kapcsolatos társadalmi folyamatok is.⁶

3. Az utóbbi néhány évben egyfajta rendszerező kutatói irányvonal fedezhető fel: a legfontosabb témák folyamatos, ciklikus felülvizsgálata (pl. migráció, roma kérdés, háztartások helyzete), illetve ezek mellett az új társadalmi folyamatokra való odafigyelés is megjelenik (pl. információs társadalom, önkormányzatok).

A szakdolgozatok tematikai és módszertani elemzése során visszaköszönni látjuk ezeket a kutatási témákat és irányvonalakat, ez a tény mindenképpen azt sugallja, hogy a KAM kutatóintézet és munkatársainak szerepe tagadhatatlan hatást gyakorolt és gyakorol a jövőbe mutató, székelyföldi társadalomtudományi kutatás témakeresésére és módszertani közeledésére.⁷

A szakdolgozatok olvasata

A szakdolgozatok több szempontból kategorizálhatók: amellett, hogy milyen téma iránt érdeklődött az adott hallgató, az is elemezhető, hogy milyen terepen kutatott, illetve milyen módszertan alkalmazására vállalkozott.

⁴ Itt megemlíthetők olyan kötetek, mint a Gagyai József által szerkesztett *Egy más mellett élés*, és a Bodó Julianna által kötetbe szerkesztett *Fényes tegnapiunk. Tanulmányok a szocializmus korszakáról*. Lásd Gagyai (szerk.) 1996, Bodó (szerk.) 1998.

⁵ Mint például a Biró A. Zoltán – Lőrincz D. József szerkesztette *Szeklerland in Transition. Essay in Cultural Anthropology* című könyv. Lásd Biró A. – Lőrincz D. 1999.

⁶ Például Bodó Julianna szerkesztette *ALMA – Access to the labour market* kötet. Bodó (szerk.) 2004.

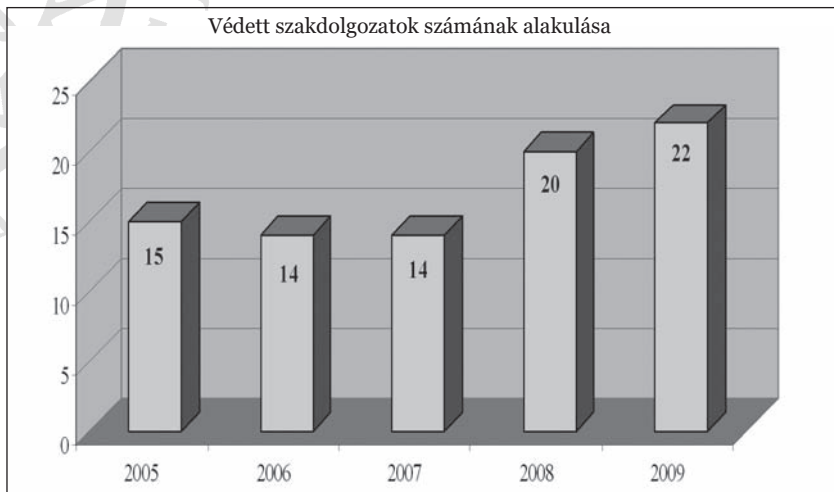
⁷ Ez annál inkább hangsúlyos, mivel a KAM kutatói közül néhányan – Biró A. Zoltán, Bodó Julianna, Gagyai József – az egyetemi képzésben is részt vesznek a szociológia-vidékfejlesztés szakos hallgatók oktatóiként (a Sapientia EMTE főállású oktatói 2002-től), több szakdolgozat-vezetés is kapcsolódik a nevükhöz, mi több, több hallgató éppen a KAM kutatási programjaiba bekapcsolódva választott szakdolgozatát és irt diplomamunkát.

Dolgozatomban e három legkézenfekvőbb kategória mentén próbálom osztályozni azt 85 szakdolgozatot, mely öt év alatt született a csíkszeredai sapientiás, szociológia-vidékfejlesztő szakos hallgatók körében. Ezek szerint e mikro jellegű társadalomtudományi munkák összehasonlítása és elemzése kapcsán a szakdolgozatok alapjául szolgáló empirikus kutatás *terepe, módszertana*, illetve a *választott téma* alapján teszek néhány megállapítást.

A kutatás terepe

Évente átlagosan 17 szociológia-vidékfejlesztés szakos hallgató szakdolgozata kerül védésre Kolozsváron. Évente a minden vizsgát és kötelezettséget teljesítő hallgatók több mint fele sikeresen diplomázik ezen védések nyomán a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen. A hallgatói helyek évente nem változnak, a diákok teljesítménye sem mutat számottevő változást, ellenben 2008-ban két évfolyam is végzett, melyekből többen a következő évben szereztek diplomát, így a két egymásutáni évben valamivel több szakdolgozat készült.

Öt év alatt 85 szakdolgozat született, melyeknek készítői diplomát is szereztek. E dolgozatok 81%-a valamelyik Hargita megyei településről ad képet, adatsort, 17% Kovászna megyei terepet mutat be. Maros megyei település mindeddig csupán két dolgozat kapcsán került vizsgálatra.

1. ábra Az évente sikeresen védett szakdolgozatok száma

A legnépszerűbb terek sorában Csíkszeredának vezető szerep jut. Nem csupán azért, mert a legtöbb hallgató szeredai vagy a szűkebb környékről származik, hanem a hallgatók számára gyakran ez bizonyul a legelérhetőbb terepnek az egyéb hallgatói teendők és kötelezettségek mellett. Így az eddig elkészült diplomamunkák szerzőinek több mint egyharmada (39%) olyan témát talált ki magának vagy választott az oktatók által ajánlottak közül, melyhez Csíkszereda terepként megfelelőnek vagy indokolt-nak bizonyult.

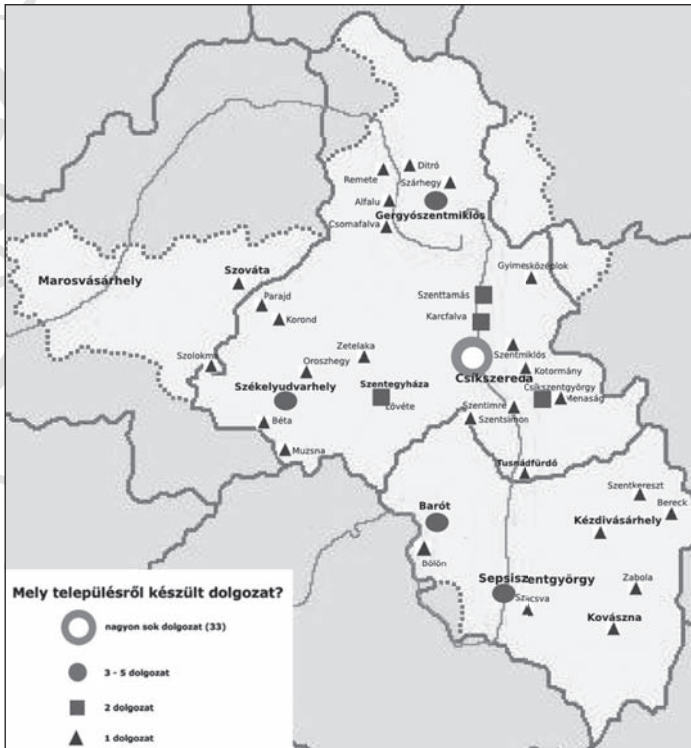
További gyakori, terepként szolgáló helyszíneknek a székelyföldi városok bizonyultak, mint Székelyudvarhely (5 dolgozat), Gyergyószentmiklós (4), Sepsiszentgyörgy (4), Barót (3), Szentegyháza (2), de néhány nagyobb felcsíki vagy alcsíki település is, mint Csíkkarcfalva (2), Csíkszenttamás (2), Csíkszentgyörgy (2). Jó néhány olyan település van, mely a tárgyalt időszakban csupán egyetlen szakdolgozat erejéig vált társadalomtudományi kutatási tereppé. Itt is többnyire a Csíki medence települései vannak nagyobb számban: Csíkmenaság, Csíkszentimre, Csíkszentmárton, Csíkszentmiklós, Csíktaplóca, Csíkzsögöd, Kotormány, Mindszent, Tusnádfürdő, de számos Udvarhelyszéki település is terepként szolgált már szakdolgozat számára (Béta, Korond, Lövete, Oroszhegy, Parajd, Székelymuzsna, Zetelaka).

A kutatás terepeként szolgáló település	Dolgozatok száma
Alcsík	7
Csíkszereda	33
Erdővidék	4
Felcsík	5
Felsőháromszék	3
Gyergyó vidéke	8
Gyimes	1
Maros vidéke	1
Orbaiszék	2
Sepsiszentgyörgy és környéke	5
Szováta	1
Udvarhely és vidéke	5
Összesen	85

1. tábla A dolgozatok kutatási terepül szolgáló települések

Ebbe a sorozatba tartozik néhány Gyergyó környéki település is: Gyergyóalfaluról, Gyergyódittróról, Gyergyóremetéről, Gyergyószarhegyről eddig szintén egy-egy szakdolgozat született. 2009 nyaráig egyetlen szakdolgozat született, mely háromszéki településeket használt kutatási terepként, így Kézdivásárhely, Bereck, Bölön, Orbaitelek, Kézdipolyán, Szacsva, Zabola is megjelenik egy csíkszeredai diák munkájában. A Maros megyei települések közül hasonló kategóriában van Szolokma és Szováta.

Fontos előrelépést jelent akár egyetlen dolgozat a megismerés és az adatgyűjtés szempontjából, hiszen számos olyan kistelepülés van Székelyföldön, amelyekről a hivatalos statisztikákon kívül semmilyen recens ismeretünk nincs. Értékelendő a saját település, illetve a szülők/nagyszülők szülőfaluja iránti hallgatói érdeklődés, hiszen az ebből születő eredmények a legfontosabb helyi tudás feltárását rejtik magukban.

2. ábra A szakdolgozatok terepét tekintve a székelyföldi megoszlás

A terep *jellegeből* fakadóan két típust különíthetünk el: a *rurális* és az *urbánus* terepen végzett kutatásokra épülő szakdolgozatokat. A terepe jellege természetesen a témaválasztást is befolyásolja, a vidéki környezetben végzett kutatások esetében ugyanis jellemző(bb) a földhasználattal, migrációval, etnicitással való foglalkozás, míg a városi környezet olyan témák kutatására ad lehetőséget, mint a szabadidő, életmód, internethasználat.

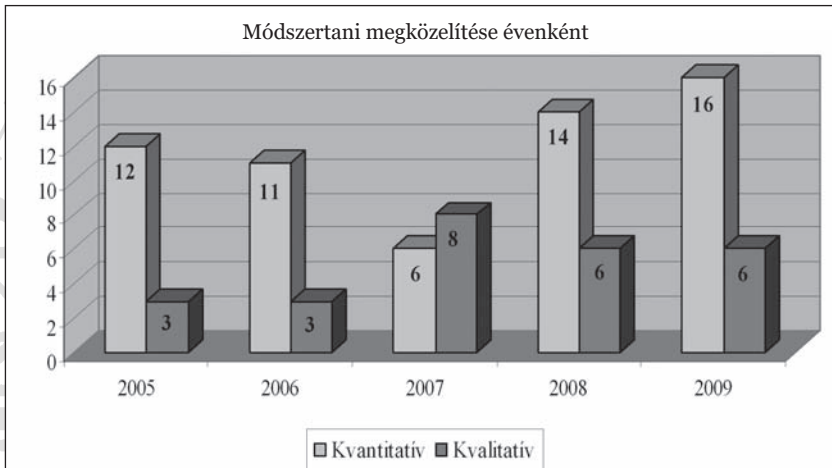
A terep *tudományos ismertsége* szempontjából beszélhetünk *kvázi túlkutatott* terepekről és helyekről, mint például Csíkszereda és környéke, de téma szempontjából a középiskolák világa és „polgárai” is nagyon sok kutatásba be voltak vonva. Emellett viszont vannak *kvázi ismeretlen* helyek terep szempontjából, mint például Kézdivásárhely és környéke, Székelykeresztúr és környéke, ugyanúgy az általános iskolák világa vagy az önkormányzatoké is fehér foltok a szakdolgozati feltárás szempontjából.

A dolgozatokról az alkalmazott módszertan alapján

Az alkalmazott kutatási módszer kapcsán kategóriákat állíthatunk fel annak *jellege*, illetve *újszerűsége* kapcsán is. A módszer jellegeből fakadóan természetesen beszélhetünk *mennyiségi* és *minőségi* módszerek által meghatározott kutatásokról. A kvantitatív kutatások sorában főként a háztartásvizsgálókatról kell említést tennünk, melyek fontos ismeretanyagot nyújtanak egyes településekről, földhasználatról, munkaerőpiaci helyzetről, valamint a családi háztartások állapotáról. Ugyanitt kell megemlíteni a középiskolás tanulók és egyetemista diákok körében végzett survey vizsgálatokat, melyek első sorban a továbbtanulási tervek, szakmai pályával kapcsolatos meglátásokra kérdeznék rá, olyan kérdőíves kutatásokként, melyek az információs-technológiai eszközhasználatot és jártasságot kívánták felderíteni, vagy épp attitűdvizsgálatot céloztak meg. A kvalitatív kutatások esetében a migrációs tapasztalatokat leíró dolgozatokra kell első sorban gondolnunk, identitásépítési gyakorlatokat bemutató munkákra, vállalkozói életutak prezentálására, vallásossággal és vallásgyakorlási kérdésekkel kapcsolatos anyagokra.

Módszertani megközelítés szempontjából azt kell megállapítanunk, hogy a kvantitatív típusú megközelítés uralja az első néhány évben a szakdolgozatok adatfelvételét és az empirikus anyag elemzési gyakorlatát, vagyis a survey típusú kutatások vannak túlsúlyban. Ezt a módszert, illetve feldolgozási módot a dolgozatok kétharmadában találjuk meg. Azonban nem elhanyagolandó a kvalitatív kutatási módszerek iránti érdeklődés sem, ugyanis évről évre

nőni látszik a minőségi adatokra fókuszáló módszerek népszerűsége, egy évben (2007) pedig több olyan dolgozat is készült, melyek főleg kvalitatív megközelítést adtak valamely társadalmi jelenségnek, problémának. Ebből a KAM-os hagyományok továbbélését is kiolvashatjuk, emellett egyfajta szakmai bátorságról is tanúbizonysággként szolgálnak a mélyebb elemzések, amelyek nem csupán adatszerű bemutatásai a témának, hanem a probléma összetettebb megértésére és bemutatására törekszenek.

3. ábra A diplomamunka alapjául szolgáló kutatás módszertani jellege

A módszer újszerűsége kapcsán beszélhetünk úgymond *hagyományos*, illetve *innovatív* megközelítésről: az első csoportba a survey és interjúra épülő dolgozatokat kell sorolnunk, míg a második csoportba a rendhagyóbb módszerekhez is bátrabban nyúló kutatásokra épített dolgozatok kerülnek. Ez utóbbi kategóriába sorolható dolgozatok egyike például a mentális térképezést használva középiskolás magyar tanulók Székelyföld-képét vizsgálta,⁸ de olyan dolgozat született, mely a tartalomelemzést használta alapszerepként.⁹

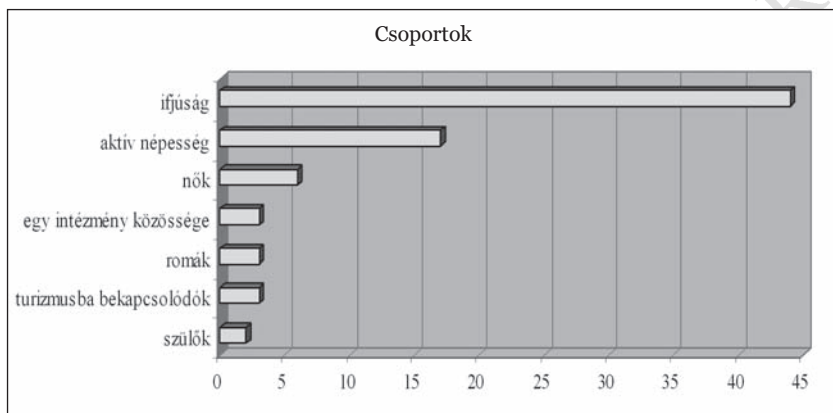
⁸ Egy 2007-ben diplomázó hallgató mentális térképezést alkalmazott középiskolás diákok körében, arra kérve őket, hogy rajzoljanak egy általuk értelmezett Székelyföld térképet. Lásd Bodó 2008: 191–228.

⁹ Egy 2009-ben végzett hallgatónk például fogalmazásokat íratott egyetemi hallgatókkal *Egy napom tíz év múlva* címmel, és ezek szövegét elemezve különböző következtetéseket fogalmazott meg a diákok elképzelt jövőképe, valamint a hallgatók értékvilága és terveiről kapcsán is.

Tematikai osztályozhatóság

Tematika szempontjából is jellemző a sokszínűség és esetlegesség: az életmód, tanulási pálya, földhasználat a leggyakoribb témák közt szerepelnek, de a gazdasági tevékenység, migráció, jövőkép, identitás, információs társadalom témák is népszerűségnek örvendenek. Egy-két dolgozat erejéig rendhagyó témák is megjelentek, melyek vagy a diplomázó hallgató érdeklődési területének (korrupció), vagy a választott terep sajátosságának (falusi turizmus) tudható be.

A kutatások során megcélzott társadalmi csoportok terén megfogalmazható észrevétel: a leggyakoribb, legnépszerűbb, de mondhatnánk, hogy a legpragmatikusabban választott csoport az ifjúság (tanulók, diákok, fiatalok). Az eddigi szakdolgozatok felében ők képezik vizsgálat alanyait.

4. ábra A szakdolgozatok által vizsgált társadalmi csoportok

Természetesen ez főként annak tudható be, hogy ők elérhetőbbek, a mintavétel és a megkérdezés egy oktatási intézményen belül sokkal egyszerűbben kivitelezhető, mint például egy roma közösség esetében.

A téma megválasztása kapcsán beszélhetünk *tematizálásról* és *témaaktualitásról*. A tematizálás szerint megállapíthatjuk, hogy számos szakdolgozat térségben tematizált témához nyúl, míg néhány szerző a témavezetői támogatás vagy az egyéni elkötelezettség okán térségi tematizálást igénylő témákat választ. Térségben tematizált témák közt említhetjük a földhasználatot, az életmódot, a romák helyzetét, míg a térségi tematizálásra várók közt az

időskorúak, az örökbefogadás, a nemi szerepek, sportolási szokások témákat. Téma-aktualitás szerint azt láthatjuk, hogy vannak ún. állandó témák, mint pl. az életmód, pályaválasztás, továbbtanulás, vagy a romák, illetve vannak aktuális, vagy eseti témák, melyre az aktuálpolitika vagy közéleti események hívták fel a hallgató figyelmét. Ilyeneket sorolhatunk ide, mint az EU-s vélemények, a politikai aktivitás vagy éppen a nemi identitás.

Kitekintés

A szakdolgozatok szakmai hozadékához nem fér kétség: minden egyes mikro kutatás jelentősen hozzájárul a térségben zajló társadalmi folyamatok leírásához, értelmezéséhez, az aktuális kérdések felszínre hozásához. A szakmai „fogadóközeg” visszajelzései jól olvashatók, néhány kezdő kutató esetében a szakdolgozat során kifejtett munka komoly szakmai curriculum alapját jelentette, akadémiai karrier kezdetét. Minden évfolyamról volt olyan hallgató, aki a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen államvizsgáztató tanárok által vezetett mesteri képzésre jelentkezett és azt sikeresen be is fejezte, illetve nem egy volt diák kapcsolódott be a doktori képzésbe.¹⁰

A szakmán kívüli szegmens részéről, például az önkormányzatok és a politikai-kulturális elit részéről mindeddig kevés visszajelzés mutatkozott. A csíkszeredai Sapientia Társadalomtudományi Tanszék keretében egy könyvsorozat kiadása vált lehetségessé a TÉT¹¹ könyvekkel, ahol a sikeresen lediplomázó hallgatók diplomamunkái kerültek kiadásra gyűjteményes kötet formájában. Ez jelentős szakmai kiindulási pontot adott minden egyes végzősnek, munkáját, érdeklődési körét, teljesítményét jól mutató módon. A lokális elit tagjai számára ugyanakkor több lehetőség is adódik ezekről hallani, olvasni, a volt hallgatókkal találkozni. Olyan rendezvények, műhelybeszélgetések során, ahol a politikai-kulturális elit, a térségi szereplők is megjelennek, a tanszék igyekszik adott téma kapcsán szakdolgozataik prezentálására felkérni a volt hallgatókat, így is szakmai- és terep-jártasságaik

¹⁰ Néhány szociológia-vidékfejlesztés szakon diplomázó hallgató magyarországi doktori programba kapcsolódott be, ez többé-kevésbé a szakdolgozatban elkezdett munka folytatását is jelentette.

¹¹ A *Térség – Érték – Társadalom* könyvekről van szó; a sorozatszerkesztő Biró A. Zoltán. Mindeddig csupán három kötetet sikerült megjelentetni, folytatásuk mindenképp várható.

ismertebbé tételéhez, hasznosulásához hozzájárulni. Arról viszont, hogy ezt a térségi szereplők mennyire hasznosítják, csupán kevés információk van. Több hallgató azon kistérségen belül tudott elhelyezkedni és szakmai feladatot vállalni, melyről szakdolgozatát készítette, a munkaadó szakmai- és terepjártasságát mindenképpen felismerte és értékelte.¹²

A kutatási hagyománykövetés is tetten érhető, a szakdolgozatok egy része kisebb léptékben a KAM-os elemzésekkel mutat helyenként párhuzamot. Erősödni látszik ugyanakkor a hallgatók részéről az elmélyültebb elemzést igénylő társadalmi problémák és megközelítések iránti érdeklődés, mely sok esetben a kulturális antropológiai módszertant és gyakorlatot hívja segítségül. A KAM kutatóintézetében zajló kutatási programok pedig mindenképpen jelentős szerepet fognak játszani a továbbiakban is a hallgatók témaválasztását illetően, hiszen akik bekapcsolódnak aktívként valamely kutatásba, nagyobb valószínűséggel kezdenek el érdeklődni azon téma és módszertani megközelítés irányában.

Az eddigiek alapján izgalmasnak mutatkozik olyan kérdésekre is válaszolni, mint hogy milyen téma és terep fele történik elmozdulás a következő években, vajon mire lesznek kíváncsiak (avagy rábeszélhetőek) az egyetemi hallgatók, vajon mi várható ezen a téren? Az eddigiek alapján úgy tűnik, hogy az ifjúság mint téma és célcsoport továbbra is uralkodó lehet a szűkebb-tágabb térségben, hiszen ennek népszerűsége növekedni látszik. Településléptékű kutatások továbbra is várhatók, noha valamiféle megközelítési újszerűség szükségessé válik az ismert terepeken. Feltételezhető a kvalitatívabb módszertani megközelítés térnyerése, illetve az innovatív módszerek, megközelítési technikák népszerűsége is növekedési tendenciát mutat. Várhatóan megjelennek a vidékfejlesztési szempontú, a térségfejlesztési munkába esetlegesen beemelhető munkák, és nőhet ezek jelentősége. Ugyanakkor a periférikusabb csoportok fele fordulás is várható, valamint a szociális kérdések irányába történő elmozdulás.

¹² Több példát lehetne mondani ezzel kapcsolatosan, hiszen több olyan eset van, hogy volt hallgatónk szülőfalujában végzett kutatást, aztán ugyanott vagy a közelben sikerült szakmai feladatot vállalnia. Az egyik hallgató egy kistérség menedzsereként dolgozik azon a településen, amely kutatási terepeként szolgált. Két hallgatónk egy kistérségi irodában dolgozik, nemzetközi és helyi projektek kivitelezésével foglalkoznak, ugyanabban a térségben, amelyben empirikus adatgyűjtést végeztek a szakdolgozathoz. Egy másik hallgatónk egy kisvárosban végzett survey kutatást, diplomázás után pedig pár kollégájával együtt ugyanott egy civil szervezetet indított, amely aktívan működik és olyan társadalmi problémákra reagál, melyekkel a hallgató korábban is foglalkozott.

Szakirodalom

BIRÓ A. Zoltán (szerk.)

2006 *Állapotok és változások: szociológiai elemzések.* (TÉT Könyvek, I.) Alutus Kiadó, Csíkszereda.

BIRÓ A. Zoltán – LŐRINCZ D. József (szerk.)

1999 *Szeklerland in Transition. Essays in Cultural Anthropology.* KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja, Csíkszereda.

BODÓ Julianna (szerk.)

1998 *Fényes tegnappunk. Tanulmányok a szocializmus korszakáról.* Pro-Print Könyvkiadó–KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja, Csíkszereda.

2004 *ALMA – Access to the labour market.* Alutus Kiadó, Csíkszereda.

2007 *Vidék és fejlesztés: szociológiai és antropológiai elemzések.* (TÉT Könyvek, II.) Alutus Kiadó, Csíkszereda.

2008 *Változó térség: szociológiai és antropológiai elemzések.* (TÉT Könyvek, III.) Alutus Kiadó, Csíkszereda.

CSEPELI György

1996 Gyöngyhalászat. In: GAGYI József (szerk.): *Egy más mellett élés. A magyar–román, magyar–cigány kapcsolatokról.* Pro-Print Könyvkiadó–KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja, Csíkszereda, 3–7.

GAGYI József (szerk.)

1996 *Egy más mellett élés. A magyar–román, magyar–cigány kapcsolatokról.* Pro-Print Könyvkiadó–KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja, Csíkszereda

GERGELY Orsolya

2009 Szociológiai kutatások Székelyföldön. Az egyetemi hallgatók diplomamunkái, azok jelentősége és üzenete. In: BIRÓ A. Zoltán – OZSVÁTH BERÉNYI Hajnal (szerk.): *Vidéki térség – szakmai tudás.* Hargita Népe Kiadó, Csíkszereda, 63–67.

SZABÓ Géza

1999 Siker- vagy kényszerszertörténet – Csíkszeredában. *Korunk* X. (3) 59–64.